

marika.kurlberg@regeringskansliet.se
richard.andersson@regeringskansliet.se
erik.astedt@regeringskansliet.se

PRV:s svar på inbjudan att inkomma med synpunkter på promemorian:

Ökad kompetens i säkerhetsfrågor vid universitet och högskolor (U2024/00153)

Patent- och registreringsverket, PRV, är myndigheten för immaterialrätt. Vi arbetar för svensk innovations- och konkurrenskraft. PRV vill öka kunskapen om, och förståelsen för, värdet av strategisk hantering av immateriella tillgångar. PRV har också i uppgift att överlämna ansökningar om patent på försvarsuppfinningar till Försvarets materielverk för prövning om uppfinningarna i fråga ska hållas hemliga enligt lag (1971:1078) om försvarsuppfinningar.

Sammanfattning

PRV **förordar** promemorians förslag i avsnitt 7.1, som innebär att kompetens i säkerhetsfrågor ska beaktas vid nominering av ledamöter till lärosätenas styrelser.

PRV **förordar** också promemorians förslag i avsnitt 7.2, som innebär att i högskoleförordningen (1993:100) förtydliga lärosätenas styrelsers ansvar för verksamhetens säkerhet.

PRV **förordar** även promemorians förslag i avsnitt 7.3, som innebär att regeringen ger Förvarshögskolan i uppdrag att, i samarbete med relevanta myndigheter, utveckla och genomföra kompetenshöjande insatser för universitet och högskolor. PRV **anser dessutom** att PRV är en relevant myndighet för Förvarshögskolan att samarbeta med i ett sådant uppdrag, för att säkra att kompetenshöjningen inkluderar hantering av immateriella tillgångar och ett immaterialrättsligt perspektiv.

PRV **förordar** vidare promemorians förslag i avsnitt 7.4, som innebär att regeringen låter utreda hur en stödfunktion i säkerhetsfrågor kan inrättas för universitet och högskolor. PRV **anser** att en sådan stödfunktion bör finnas till hands för fler aktörer, såsom myndigheter, institutioner och fonder. Dessutom föreslår PRV att stödfunktionen får ett bredare uppdrag, som omfattar alla perspektiv av hantering av tillgångar i internationella relationer.

Slutligen **instämmer** PRV i rekommendationen i avsnitt 8.3, som innebär att regeringen säkerhetsprövar rektorer vid lärosäten som bedriver säkerhetskänslig verksamhet. PRV **håller dock inte med om** rekommendationen i samma avsnitt om en specifik säkerhetsklass för alla rektorer och styrelseledamöter, eftersom säkerhetsklass bör sättas utifrån i vilken utsträckning rektorn eller styrelseledamoten på varje specifikt universitet eller högskola i sin anställning får del av säkerhetsklassificerade uppgifter och i vilken omfattning en skada för Sveriges säkerhet som därmed kan orsakas.

Utöver våra ställningstaganden beträffande betänkandets konkreta förslag och rekommendationer, gör PRV följande inspel för att öka kompetensen i säkerhetsfrågor vid universitet och högskolor:

- Aktörer vid universitet och högskolor behöver känna till och följa lagar och regler om försvarsuppfinningar.
- Universitet och högskolor behöver beakta säkerhetsskyddsaspekter i samband med publicering av forskningsresultat.
- Sverige bör ha en gemensam strategi och/eller gemensamma riktlinjer för våra lärosäten i säkerhetsfrågor vid internationellt forsknings- och innovationssamarbete.

PRV:s ställningstaganden

Allmänt, PRV:s utgångspunkter

PRV:s ställningstaganden grundar sig i att det är angeläget och nödvändigt att universitet och högskolor hittar en balans mellan principer om öppenhet, kontroll respektive säkerhet i förhållande till de tillgångar som skapas och finns på lärosätena.

Utredaren fångar kärnan i konstaterandet att:

”Även om öppenhet bör utgöra grunden i internationella samarbeten behöver det finnas en medvetenhet om behovet av att skydda nationella intressen, kunskap och teknik”¹.

Om man kompletterar ovan nämnda avvägning mellan öppenhet och säkerhet med förmåga att medvetet kontrollera och styra tillgångarna så att dessa skapar värde och stärker svensk konkurrens- och kraft når man den nödvändiga balansen.

Promemorians förslag utgör nödvändiga grundförutsättningar för att rusta universitet och högskolor för att klara balansakten, i det allvarliga säkerhetsläge vi numera befinner oss i, där svenska universitet och högskolors verksamhet blir alltmer intressant för främmande makt. Åtgärderna krävs för att lärosätena ska kunna värnas mot antagonistiska hot mot verksamheten samt för att säkerställa skydd av både fysiska och immateriella tillgångar.

PRV förordar promemorians samtliga förslag i avsnitt 7.1 - 7.4 samt håller delvis med om rekommendationen i avsnitt 8.3. PRV spelar också in insikter och förslag på åtgärder som promemorian, enligt PRV:s mening, saknar eller inte betonar tillräckligt mycket.

Förslag avsnitt 7.1 – beträffande beaktande av kompetens i säkerhetsfrågor vid nominering av ledamöter till lärosätenas styrelser

PRV **förordar** förslaget och **tillägger även följande** beträffande kompetensen i styrelserna:

Nomineringspersonerna behöver förses med och använda en tydlig definition av vad som avses med att styrelserna har kompetens i säkerhetsfrågor.

Styrelserna behöver besitta kunskap om skillnaderna mellan säkerhet och säkerhetsskydd samt förståelse för att säkerhetsarbete behöver bedrivas i samverkan med säkerhetsskyddsarbetet.

Styrelsen behöver dessutom förstå vikten av att säkerhets- och säkerhetsskyddsfrågorna måste finnas med från start i såväl

¹ Promemorian, sid 47

grundforskning som i tillämpad forskning och vid nyttiggörande eller annan kommersialisering av forskning.

Styrelserna behöver också ha förmåga att balansera mellan principer om öppenhet, kontroll, respektive säkerhet och säkerhetsskydd, inte minst när det gäller forskningsresultat och forskningsdata.

Styrelserna behöver dessutom förstå att ytterligare en viktig aspekt av skyddsvärdet hos forskningsresultat och forskningsdata utöver dess betydelse för rikets säkerhet och svensk konkurrenskraft är att värna statliga medel som lagts på forskning.

Sammanfattningsvis ska styrelsen ha kompetens inom ett flertal besläktade områden som berör hanteringen av lärosätets tillgångar. Styrelsen behöver förstå skillnaderna mellan områdena och även ha förmåga att arbetet samordnat med de olika områdena.

Förslag avsnitt 7.2 – beträffande lärosätenas styrelsers ansvar för verksamhetens säkerhet

PRV **förordar** förslaget och hänvisar även till samma **tillägg** om krav på styrelsens kompetens som i avsnitt 7.1.

Förslag avsnitt 7.3 – beträffande uppdrag till Försvarshögskolan att genomföra kompetensutvecklande insatser

PRV **förordar** förslaget och **tillägger även följande**:

Lärosätenas kompetens i säkerhetsfrågor behöver öka väsentligt, såväl i lärosätenas kontakter på olika nivåer med representanter från andra länder som i lärosätenas kontakter om säkerhetsfrågor med andra svenska myndigheter och aktörer.

Säkerhetsfrågorna och säkerhetsskyddsfrågorna ska inte hanteras isolerade. Lärosätena behöver i stället ha förmåga att balansera och samordna hanteringen av sina tillgångar ur tre perspektiv och enligt tre olika principer: öppenhet och delning, kontroll och värdeskapande för svensk konkurrenskraft och värnande av skattemedel, samt säkerhet och säkerhetsskydd för att värna lärosätets samt nationell säkerhet.

PRV är en myndighet som ständigt håller fram vikten av balansen mellan de olika principerna för hantering av lärosätenas tillgångar. PRV har också ett utpekat uppdrag att kunskapshöja inom frågor som rör kontroll och värdeskapande av kunskap och andra immateriella tillgångar med immaterialrätten som ett av flera viktiga verktyg. Därför är PRV en lämplig myndighet för Försvarshögskolan att samarbeta med i ett kompetenshöjande uppdrag.

Förslag avsnitt 7.4 – beträffande utredning om hur en stödfunktion kan etableras

PRV förordar förslaget och tillägger även följande:

Som nämnts tidigare behöver lärosätena ha förmåga att balansera och samordna hanteringen av sina tillgångar ur tre perspektiv och enligt tre olika principer: öppenhet och delning, kontroll och värdeskapande för svensk konkurrenskraft och värnande av skattemedel, samt säkerhet och säkerhetsskydd för att värna lärosätets samt nationell säkerhet.

En stödfunktion behöver organiseras och bemannas så att den kan ge råd och stöd ur alla de tre perspektiven och gällande balansen dem emellan.

Det är fler aktörer än universitet och högskolor som behöver stöd i hanteringen av sina tillgångar i sina internationella relationer. Behovet av kompetens och stöd nämns till exempel i *Strategi för Sveriges utrikeshandel, investeringar och globala konkurrenskraft*². Man kan också förvänta sig liknande beskrivningar om behov av stöd när Universitets- och högskolerådet, Vetenskapsrådet och Vinnova redovisar sitt uppdrag³ att föreslå hur arbetet med ansvarsfull internationalisering vid universitet och högskolor, forskningsfinansiärer och andra myndigheter kan främjas. PRV föreslår i sitt inspel⁴ till den kommande forsknings- och innovationspropositionen ett råd som ska kunna reda ut principfrågor om internationalisering samt kunna ge stöd till regeringen såväl som till aktörer inom det svenska forsknings- och innovationssystemet.

Därför föreslår PRV att en stödfunktion inrättas som kontaktpunkt för beslutsfattare som behöver stöd och råd gällande strategisk hantering av tillgångar i samband med internationella samarbeten och investeringar. Stödfunktionen bör också lämpligen upprätta bra kontakter med olika aktörer i Sverige som är experter på enskilda områden, till exempel immaterialrätt, säkerhetsskydd, samverkansavtal etcetera. Då kan stödfunktionen samordna svar från olika experter och leverera till aktören som söker stöd och råd. Stödfunktionen skulle på detta sätt ge aktörerna ”en enda dörr att knacka på” oavsett karaktären på frågan.

Rekommendation avsnitt 8.3 – beträffande beslutande om placering av rektor och styrelseordförande i säkerhetsklass

PRV har erfarenhet av säkerhetsskyddsarbete inom ramen för försvarshemliga uppfinningar, och lämnar utifrån det följande synpunkter.

²<https://www.regeringen.se/contentassets/0fcabeeb93aa4a7bb12574e09ded25f6/strategi-for-sveriges-utrikeshandel-investeringar-och-globala-konkurrenskraft/>

³ U2023/02127

⁴ <https://www.regeringen.se/contentassets/c9981cbd1c054e3fa1a2a917d3e22939/patent-och-registreringsverket.pdf>

PRV **håller med** om rekommendationen att regeringen bör säkerhetspröva rektorer vid lärosäten som bedriver säkerhetskänslig verksamhet.

PRV **håller dock inte med om** rekommendationen om en specifik säkerhetsklass för alla rektorer och styrelseledamöter, eftersom säkerhetsklass bör sättas utifrån i vilken utsträckning rektorn eller styrelseledamoten på varje specifikt universitet eller högskola i sin anställning får del av säkerhetsklassificerade uppgifter och i vilken omfattning en skada för Sveriges säkerhet som därmed kan orsakas.

PRV tillägger även följande:

Det är viktigt att hålla isär begreppet *säkerhetsklass* och begreppet *säkerhetsskyddsklass*.⁵

Svenska universitet och lärosäten bör ha utsedda säkerhetsskyddschefer⁶. Att ha en säkerhetsskyddschef stärker medvetenheten hos ledningen samt minskar risken för att ha olika hantering på olika delar av lärosätet.

Ställningstaganden utöver promemorians förslag

Universitet och högskolor behöver känna till och följa lagar och regler för försvarsuppfinningar

Det är straffsanktionerat i 21 § lagen om försvarsuppfinningar att söka patent utomlands för en svensk försvarsuppfinning utan medgivande från regeringen. För att agera rätt krävs kännedom om vad som regleras i förordningen om krigsmateriel och dess bilaga.

Troligen är kunskapen om lagen om försvarsuppfinningar inte tillräcklig på alla svenska lärosäten, vilket ökar risken för läckage. PRV föreslår därför att kunskap om lagen om försvarsuppfinningar blir en del av den kompetenshöjning och det stöd som föreslås i avsnitt 7.3 och 7.4.

Universitet och högskolor behöver beakta säkerhetsskyddsaspekten i samband med publicering

Där det i forskningsarbetet är viktigt och/eller tradition att så snabbt som möjligt få till en internationell publicering av resultatet är det särskilt viktigt att beakta säkerhetsskyddsaspekten. Inte minst gäller detta för spetsteknologiska forskningsområden där banbrytande uppfinningar skapas och där patentering är aktuell. I likhet med forskningsintensiva företag behöver universitet och högskolor ha kunskap om ramarna för internationell spridning av forskningsresultaten. Det ökar trovärdigheten för svensk forsknings bidrag i internationella samverkansprojekt och

⁵ Säkerhetsklass avser en befattning. Säkerhetsklassning är en svensk företeelse som inte är harmoniserad med andra länder. Säkerhetsskyddsklass avser informationen. Säkerhetsskyddsklassning är mer harmoniserad med andra länder.

⁶ Säkerhetsskyddschef är en lagreglerad befattning som innebär rapportansvar till organisationens högsta chef avseende incidenter och risker, mm. Säkerhetsskyddsschefen ska enligt lag vara en del av ledningen.

skapar större trygghet för de inblandade parterna både på strategisk och mer praktisk forskarnivå.

Läraryrket ger individen en väldigt stor frihet men också ett stort ansvar att förfoga över patenterbara uppfinningar och andra värdefulla immateriella tillgångar. Forskare behöver både kunskap och stöd för att balansera incitamentet att publicera med säkerhetsaspekter såväl som vikten av att säkra immaterialrätter för att kunna nyttiggöra. Kunskap och stöd bör finnas på innovationskontor och andra innovationsstödjande funktioner på lärosätet. Dessutom bör lärosätet ha en förankrad policy som vägleder forskarna.

Det kan också vara aktuellt med säkerhetsprövning och/eller särskilda avtal mellan forskare och lärosäte i det enskilda fallet.

Sverige bör ha en gemensam strategi och/eller gemensamma riktlinjer för våra lärosäten i säkerhetsfrågor vid internationellt forsknings- och innovationssamarbete

Här kan Sverige inspireras av Danmark och Nederländerna, vilkas strategier beskrivs i promemorian, avsnitt 5.2.2 och 5.2.4.

En gemensam strategi och/eller gemensamma riktlinjer för våra lärosäten i säkerhetsfrågor skulle underlätta samarbeten mellan myndigheter, institutioner och finansiärer och leda till bättre och säkrare internationella forsknings- och innovationssamarbeten.

I sammanhanget kan nämnas att PRV, i likhet med många aktörer inom det svenska forsknings- och innovationssystemet, förespråkar en nationell strategi för teknik och innovation som inkluderar hantering av svenska tillgångar med immaterialrätten som ett av flera viktiga verktyg. Strategin ska främja svenska konkurrenskraft såväl som värna svenska säkerhetsintressen.⁷

⁷ <https://www.regeringen.se/contentassets/c9981cbd1c054e3fa1a2a917d3e22939/patent-och-registreringsverket.pdf>

Detta yttrande har beslutats av tillförordnade generaldirektören Thomas Pålsson efter föredragning av Christin Wendel, strategisk samordnare. Vid ärendets slutliga beredning har även deltagit Magnus Ahlgren, chefsjurist, Margareta Ternell, chef för Marknads- och kommunikationsavdelningen, Heléne Ottosson, säkerhetsskyddschef, Charlott Galant, strategisk samordnare och Martin Lidén, senior rådgivare.

Thomas Pålsson

Christin Wendel